

MARTÍ POUS I SERRA

POSICIÓ EXPECTANT DELS ANDREUENC'S DAVANT
L'AGREGACIÓ IMPOSADA¹

Sempre he dit que m'hauria agradat saber la posició de l'andreuenc mitjà davant l'agregació del 1897, perquè en aquesta època de Sant Andreu mig rural, mig industrial, les motivacions dels ciutadans davant d'un fet com el de l'agregació no podien ser les mateixes. D'una banda els treballadors de la indústria no podien defugir el gran lligam que els unia amb els seus companys obrers de fàbrica de la Barcelona antiga, com també amb els de Sants, de Sant Martí o del Poble Nou. De l'altra els pagesos que tenien interessos comuns amb els de Sant Martí i amb els de la Barcelona fora muralles. I no cal dir quan diferents havien de ser els punts de vista d'un afer tan important per als grans propietaris rurals i els de propietat urbana. I encara cal tenir present la influència de la gent de "carrer", que en aquells anys es començava a moure pels impulsos del catalanisme polític.

L'interès per la cosa pública no era el mateix pel propietari rural o urbà que pel treballador de fàbrica o de pagès que no tenia altres béns que el treball assalariat i insegur i que pertant no tenint béns immobles no pagava contribució de cap mena i que a més, com a conseqüència i d'acord amb les lleis d'aquell temps, tampoc no tenia dret a votar en cap de les eleccions convocades: sense el dret de vot l'interès d'aquest ciutadà havia d'ésser mínim per a l'endegament de la cosa pública.

1. Transcrivim els últims apunts de l'article que elaborava el Sr. Martí Pous i Serra, sobre l'Aggregació, per a aquest número de Finestrelles. Faltarien les seves últimes correccions i el títol definitiu.

I aquesta posició expectant i no ben definida es reflecteix en la revista el *Distrito Noveno* que començà a publicar-se el 4 de juliol de 1897 (tres mesos després de l'agregació) que portaven a terme uns quants "homes de carrera" andreuencs tals com Martínez, Clapés, Cararach, Reventós, etc. En el manifest "*Nuestros propositos*" de presentació de la nova revista es veu clarament els dubtes que tenen respecte l'agregació. Si en un punt diuen "y así todos juntos podremos lograr que la agregación de este municipio a la capital sea fecunda para todos, que los intereses de la capital resulten garantidos, sin menoscabar los de los que un día fueron sus vecinos y hoy forman parte integrante de la gran urbe Barcelona", abans havien confessat que "*Nadie ignora tampoco que si antes era difícil obtener mejoras por parte de nuestros raquíuticos municipios, hoy que estas dificultades por una parte parecen desaparecer, por otra tienden a aumentar, ya que si como pequeña población eramos víctimas de nuestros ediles, como barriada extrema de una ciudad populosa, pudiéramos serlo del olvido de la gran corporación que la administra*".

I encara en l'article "*De la agregación*" de la pàgina 4 del primer número d'aquesta revista, J. Martínez deia que "*es sabido de todo el mundo que la mayoría de los que administraban los intereses de estos pueblos y regían sus destinos no eran precisamente los que el sufragio popular había designado, así como también es sabido que muchos de los empleados que aquellos tenían a sus órdenes, venían, ya propuestos de la capital*" i continuava dient "*¿Hasta que punto los señores que más trabajaron en pro de la agregación podían protestar de la marcha desarrolladora que llevaban los municipios del llano, si esto era la consecuencia inevitable de la política que hasta entonces estos señores habían seguido? o en otros términos ¿Podía el caciquismo protestar y pretender curar los males que el mismo caciquismo produjo? ¿Es que los que tal hicieron se habían apartado de su obra?*". I a continuació, altra cop el dubte, acabava dient "*De lo dicho se deduce que esta reforma, la agregación, lleva en sí una enfermedad congénita, por lo cual debemos esperar poco de su vida, que ha de ser lánguida y achacosa, si es que para proteger y coadjugar a su desarrollo no ponemos todos, cada uno en la medida de sus fuerzas, grandes cantidades de energía y muchas dosis de buena voluntad*".

En la mateixa revista el dia 19 de setembre de 1897 el Sr. Reventós i Casas, comentant diversos aspectes de l'Aggregació, entre ells que a l'Ajuntament de Barcelona dels tres regidors que representaven Sant Andreu, un no havia demanat mai la paraula i els altres dos ni eren andreuencs, escrivia "*Esto en parte es debido al carácter apático de los andresenses, pues si comprendiendo lo que convenía a un interés, se hubiera visto como un sólo hom-*

bre, para presentar un candidato andresense de reconocida probidad y energía, no se hubiera dado el caso de que en las próximas elecciones hechas después de la Agregación se nos hubieran quitado ya la representación en el Ayuntamiento".

Mossèn Clapés en el comentari i criteri dels Ajuntaments de Sant Andreu de la restauració² diu que "... i així va quedar la cosa pública en mans dels més atrevits, i els homes que per llur independència, posició i intel·ligència serien obligats a dirigir i administrar, quasi tots es retragueren amb noble perjudici del bé general. Un poble en aquestes condicions és fàcil de dominar i se'l pot manar allí on es vol ...". I en la referència a "la política caciquista municipal a Sant Andreu"³ diu "... i arribà tan avall la abjecció que no es votava perquè no es creia en les eleccions, i per això es veia en eleccions comunals que els regidors eren nomenats per una trentena de votants, i aquests que eren els moguts pels caciques locals, generalment participaven d'una manera indirecta de les aventatges particulars d'una mala administració. Les masses (...) estaven formades per la llei, car llavors encara votaven els qui no pagaven contribució i això es traduïa en un permanent malestar". "Quan es dictà el decret d'Agregació del poble de Sant Andreu a Barcelona l'administració comunal estava quasi quebrada i la política envilida"⁴ "L'Agregació, quan es portà a cap fou molt ben vista per la generalitat de la població (...) Sols més endavant, quan uns i altres es donaren compte dels perjudicis (...) s'acabà per reunir a quasi tots els veïns de Sant Andreu en una sola aspiració"⁵.

Aquest sentiment i quasi unanimitat, fou el que donà impuls a la formació d'una "Junta Desagregacionista" per a intentar recórrer en alçada el Decret d'Agregació l'abril de 1897. Això succeirà el maig-juny del mateix any. Aquests intents desagregacionistes es portaren a terme amb representants de tots els pobles agregats i la primera reunió pública es féu al Teatre Principal de Gràcia. A Sant Andreu s'entengué que, sense perjudici del treball conjunt amb tots els altres pobles agrupats, es podria fer un treball particular per a Sant Andreu, car hi havia arguments especials que no tenien els altres pobles agregats.

En el primer manifest "*Els andreuencs*" la Junta tingué cura de fer ressaltar força els arguments per a demanar la desagregació i encara més aquells

2. CORBERA I CLAPÉS, J. *Fulles Històriques de Sant Andreu de Palomar*, Barcelona, Llibreria Catalònia, 1930. Volum V, pp. 22-27.

3. *Op. Cit.* Volum V, pàg. 23.

4. *Op. Cit.* Volum V, pàg. 27.

5. *Op. Cit.* Volum V, pàg. 40.

que afectaven a la vida diària i especialment a l'augment del cost de la vida. En un acte celebrat a començament de febrer de 1898, el president de la Junta Sr. Josep Bogunyà i Vila demostrà " ... *el gravamen que pesava damunt del nostre poble unicament en el ram dels consums, i sols en els articles de primera necessitat com són el pa, el vi, la carn, la sal i el sabó, gravamen terrible en aquest districte, poblat quasi exclusivament d'obriers que ja abans podien escassament atendre a les necessitats, amb el producte de son jornal*⁶ " .

Aquests arguments, probablement certs, que esgrimia la Junta Desagregacionista devien ser el despertador d'aquell poble que "*tenia l'agregació com a molt ben vista*", tal com hem vist que ho deia Mn. Clapés. D'altra banda no s'explicaria com en la recollida de firmes per protestar davant Madrid, dels 17.451 veïns en signessin 13.317, o sia el 76%. "*No obstant, existia un fons ocult de patriotisme dintre de l'ànima dels andreuencs sans, ocult entre les fredes cendres esteses damunt de l'ex-poble governat pels súbdits locals dels Planes i dels Collasos, aquells que promovien vagues de teixidors, feien volar urnes pel balcó, bateren a sometent, tot ço per fer-nos feliços "desinteresadament" i posseir "l'honor" d'administrar la Hisenda Municipal*"⁷.

"*Feta l'Agregació i perduda l'esperança de l'èxit en els treballs desagregacionistes amb tant d'entusiasme començats i amb tanta constància seguits pel poble, prompte reaccionaren els veïns, i es prepararen per a treure el profit que en pugués dur la nova i definitiva etapa en la qual Sant Andreu entrava*"⁸.

El veredict de del Tribunal d'Assumptes Contenciosos i Administratius tingué lloc el dia 21 de febrer de 1902 i emeté informe contrari a la sol·licitud dels veïns de Sant Andreu, i així fou com "*l'agregació oficial permanasqué, però amb la protesta de tot l'ex-poble de Sant Andreu de Palomar*"⁹.

Aquest veredict fou la gota d'aigua que féu vessar el got de la desesperança dels andreuencs "*El poble arborat per les paraules i els fets dels patriotes es dongué compte de la seva situació creada pel fet de l'Agregació, reflexionà i veié clar com els fets demostraven que per tenir dret a intervenir en l'Administració Municipal i a fiscalitzar els actes dels regidors, devia començar per complir amb el deure d'anar a les urnes a manifestar la seva voluntat, a imposar-la, si tant convenia*"¹⁰. Així fou com l'any 1901

6. *Op. Cit.* pàg. 44.

7. *Op. Cit.* pàg. 61.

8. *Op. Cit.* Vol. V, pàg. 61.

9. *Op. Cit.* Vol. V, pàg. 53.

10. *Op. Cit.* Vol. V, pàg. 62.

fou presentat com a candidat i regidor antiagregacionista per Sant Andreu a D. Josep Bogunyà i Vila. *"Aquest fet de presentar-lo com a candidat per l'Ajuntament de Barcelona, la Junta segregacionista, fou, ja sense dir-lo, una eloqüent confessió de son descoratjament, era una claudicació de principis; era el mateix que dir "del perdut treu-ne el que puguis"¹¹.*

Com a cloenda d'aquest "Comentari", transcrivim uns paràgrafs d'un article del malaguanyat D. Josep Alcoverro i Basas, publicat en la revista "Vida Autònoma" de 29 de juny de 1902 amb el títol "No hi pensem més", en el qual, amb sinceritat, es posa la seva posició davant l'agregació. Ell que havia cregut en la justícia del Tribunal diu "... Es clar que és dolorós, quan una persona ha sustingut un ideal amb tota la fe i l'entusiasme de què és capaç, haver-li de dir que abandoni per sempre aquelles il·lusions que ell premia per realitats pròpies; però els fets són els fets i per més que no li pesi ha de donar-se'n compte si vol viure en el món de la realitat i no en el món dels seus". "En primer lloc hem de convenir, diguin el que vulguin, els segregacionistes a "autrance" que l'agregació quan es porta a cap fou molt ben vista per la generalitat de la població, ja que amb ella, deia, es dava fi a les immoralitats comunals (...) Arribà moment en el qual la quasi unanimitat de parers, la fi cega en l'èxit i l'energia a l'afirmació dels drets de l'ex-poble, donà lloc a un espectacle hermós i consolador (...) I més hermós hauria sigut si en lloc de tenir com a principal fonament la defensa dels interesos materials sempre respectables, hagués tingut en mòvil primer el sentiment de la pròpia dignitat ofesa, al veure la manera arbitrària i denigrant d'efectuar-se l'agregació. En aquest cas, la indignació hauria esclatat el dia d'agregar-nos a Barcelona, i allavors tal volta haurem sigut a temps de deturar l'arbitrarietat. Sigui com sigui lo cert és que encara que tard, la població es va despertar, nombrà Junta de Defensa, Junta Gestora, aquesta anà a Madrid, vegé a en Salmerón vegí a diferents ministres i personatges (...) i manifestar que d'un dia a l'altre quedarien desagregats (...) i acabant per fer perdre la paciència i els diners del poble que ha confiat en les promeses" "Aquest ha sigut el punt negre que hi hem vist i que ha fet que mai haguessim tingut fe en el bon èxit d'aquesta causa". "I en això és a lo que hauriem d'anar ara tots, al mateix, els agregacionsites que els indiferents i que els segregacionsites, tota vegada que és un fet que l'agregació no s'obtindrà, tractem d'obtenir totes les ventatges possibles i no ens obstinem en permanèixer distanciats de Barcelona, que no pesarà tant poc com això nostra opinió per a no ser atesa: esmerem l'esforç que fins avui hem

11. Op. Cit. Vol. V, pàg. 63.

fet servir per a defensar una causa junta però perduda, esmercem dit esforç en demanar, en exigir si convé dels que ens administren les millores d'imprescindible necessitat per Sant Andreu, que no són poques".

¿És egoisme?

Las Societats ó Corporacions de un poble retratan lo que son sos habitants. Vejas las Societats constituídas en aquesta barriada, lo que son y lo que persegueixen.

Existeixen uns vintidós Montepíos quin objecte no és altre que'l de socorrer mútuament sos associats en los casos de malaltia.

Compte aquest poble ab vui Societats Recreativas abont las personas buscan en el confort i en la conversació amistosa .l descans dels treballs habituals. No és .l seu fi estudiar assumptes de trascendencia científica ó literaria; en 'ls Estatuts s'estableixen reglas pera proporcionar esparciment á n'els asociats. Pero quan constitueixen las Juntas de Govern personas ilustradas, fan las Societats actes de importancia; fomentan l'art, la literatura y las ciencias.

Son cinch las Societats Corals, tenint per objecte cultivar l'armonia dels sonidos entre sos associats, essen també recreativas.

Cuatro son las societats d'aquest poble que, además de procurarse l'espargiment dels socis y sà familias, tenen per objecte l'educació é instrucció.

Las Societats Cooperativas son tres, que no tenen altre objecte que'l de procurarse 'ls asociats, les queviures més bons y baratos.

També compta aquest poble ab alguna societat política, si be la política es lo de menos en ellas.

En totalitat la barriada de Sant andreu te unas cincuenta Societats, y ni sisquera una d'ellas se preocupa del bienestar de la comunitat.

No contém els andreubencs, com altres pobles, ab una Corporació que vetlli per los interesos materials de sos vebins y 's preocupi de'l foment de la barriada.

No podem queixarnos, donchs, si sols som paganos y no barcelonis complers.

No'ns hem distingit els andreubenchs per l'abnegació en benefici de la comunitat altre sería nostra situació si no haguessem demostrat ser egoistas.

Com també ho demostra'l no haverse pogut ostenir may un periódich setmanal que siga'l porta-veu de sos habitants.

La barriada de Sant Andreu, si no cambia'l modo de ser de sos habitants, sempre será un poble de fora.

Això sí, nos hem deixat explotar per'l primer que s'ha presentat, ó 'ns explotem mutuament; pero may'ns protegim, ni fem guerra á nostres enemichs.

¡Qué Deu ilumini á n'aquest poble, porque surti de l'estancament en que está!

¿Quan veurém organizada una Corporació que tinga per objecte fomentar l'Art, la Literatura y las Ciencias, y vetlli per los interesos morals y materials de'ls andreubencs?

Vida Autonoma, núm. 30, pàg. 234-235